שער הפסוקים — פרשת בהעלותך

סימן ח':

ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה וגו':

ענין העלאת הנרות, כבר הודעתיך בשער המצות, בפרשת בהעלותך ע"ד הסוד, וע"ש, ועתה נבאר אותה ע"ד הפשט, והכל צודק יחד. ובזה יתבאר לשון רש"י ז"ל, והוא, ויעש כן אהרן, להגיד שבחו שלא שינה. ולכאורה קשה, וכי שבח הוא שלא שינה ציויו יתברך. ועוד מה נשתנה זה מן שאר הציוים, שלא הוצרכו להגיד בהם שבחו שלא שינה. אבל הענין הוא, כי כפי מעשה אהרן, היה נראה ששינה, לפי שמשה אמר אל מול פני המנורה יאירו, ונודע, כי העלאה היא אחר הדלקה, שתעלה השלהבת, וצווהו שתכף בתחלת ההדלקה הנקראת לשון הארה, אז יהיו מאירים שבעה הנרות, ונוטים אל מול פני המנורה האמצעי. ואהרן כתיב ביה, אל מול פני המנורה העלה נרותיה, נראה שלא חשש להיותם פונים אל מול קנה האמצעי בעת ההדלקה, אלא אחר שהעלה נרותיה, והיתה שלהבת שלהם עולה למעלה. ולזה הגיד ויעש כן אהרן, שאעפ"י שנראה ששינה לא שינה, אלא הוסיף לשבח, תוספת טובה על דבריו יתברך, שאחר שכבר היו אל מול פני המנורה בעת ההדלקה, לא הסיר ידו משם, עד אשר עלתה השלהבת היטב, ונתחזקה בפתילות, והיו פונים אל מול פני המנורה, שעי"כ לא יחזרו עוד לנטות לצד אחד. והכתוב לא הוצרך להזכיר ההדלקה, אלא תוספת השבח, והיא ההעלאה:

ונחזור ליישב הפסוקים, כפי הדרך הזה, כי הנה ב' דברות יש הפכיים, כי בהעלותך הוא העלאתה, אחר שעלתה השלהבת. ויאירו הוא התחלת הדלקתם. אבל הענין הוא, כי מלת בהעלותך אינו ציווי, כמו יאירו. אבל הכונה לומר, כאשר תבא להדליק הנרות, הנקרא בשם העלאה, על שם שהשלהבת עולה מאליה, או תכוין לעשות, שאל מול פני המנורה, יאירו הנרות תכף בתחלת הדלקתה. ואפשר שלזה נתכוין רש"י ז"ל, באמרו בהעלותך, ע"ש שצריך להמתין, עד שתהא השלהבת עולה מאליה. רמז בזה, כי לא קראו לשון העלאה, רק על שם העתיד, לא שנתכוין לומר שבשעת ההעלאה יהיו נוטים אל מול פני המנורה, שא"כ היל"ל יעלו שבעת הנרות, ולא יאמר יאירו. אבל אהרן, מלבד שעשה כן בעת ההארה, הוסיף עוד להמתין כך, עד שהעלה נרותיה. ונמצא, כי אלו היה אומר ויעל אהרן נרותיה אל מול פני המנורה, היה נראה ששינה. אבל עתה כתיב ויעש כן אהרן, ר"ל שעשה כן כמו שנצטווה, שיאירו מבתחלה אל מול פני המנורה. וז"ש רז"ל ויעש כן, מגיד שבחו שלא שינה. ואח"כ ספר תוספת טובה, ואמר כי המתין בזה עד שהעלה נרותיה כנזכר:

סימן ט':

ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו וגו':

כבר הודעתיך בפרשת בראשית עניו קין, שהיה מבחי' הנשמות שנשארו באדה"ר אחר שחטא, הנקרא חלתו של עולם. והוא מן שתי הגבורות שבנו"ה דז"א, מבחי' הכתרים שבהם. ולהיות שאז נתמעט אורם, ולא היה בהם רק הארת בחי' מלכות הנקרא נפש, לכן נקראים נפש, ולא רוח. והנה נדב ואביהוא, הם בחי' הנזכר, כנז"ל בפרשת שמיני בענין חטא נדב ואביהוא. ואלו האנשים מישאל ואלצפן, הם אשר היו נושאים את נדב ואביהוא בכתנתם כשנשרפו, ועליהם אמרו אנחנו טמאים לנפש אדם, כמ"ש ז"ל ורמז בזה, כי הם ממש נפשו של אדה"ר, ממה שנשתייר בו לעצמו, אחר שחטא. וכשנולד קין, הורישה אליו כנז"ל, ובאו בנדב ואביהוא. ונמצא, כי הם בחי' רוח, אלא להיות שנתמעטה הארתם בבחי' נפש בלבד כנזכר, לכן נקראים נפש אדם, ולא רוח אדם. גם הודעתיך במקום אחר, כי קין לקח נפש דאצילות דאדה"ר, ומשם היו נשמות נדב ואביהוא, ונקרא נפש אדם ע"ש נפש דאצילות שבו:

וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד וגו':

כבר ידעת משרז"ל, על פסוק איפה היית ביסדי ארץ, כי כל הצדיקים נתלים באברים פרטיים של אדה"ר. והנה אלדד ומידד, הם מבחי' שתי הדדים, המניקים חלב לתינוק. ולכן בכל אחת מהם נרמז ב' אותיות ד"ד, אלא שזו ימנית בבחי' א"ל. וזו שמאלית, בבחי' מ"י:

והענין הוא, כי הנה הנקבה נקראת אלהי"ם, ובג' אמצעיות שבה, יש שם אלהים באופן זה, כי שתי אותיות א"ל מאלהים, הם בצד ימין, בסוד (תהלים נ"ב ג') חסד א"ל כל היום. ואז נעשה אלדד. ושתי אותיות מי מאלהי"ם, הולכים בצד שמאל, ונעשים מידד, בסוד בינה שהיא שמאלית, ונקרא מ"י, שהם חמשים שערי בינה. עוד יש אות ה' אמצעית, שבין א"ל ובין מ"י דאלהים, והיא בחי' צינור החלב, העומד באמצע ב' הדדים, ומתפשטים לכאן ולכאן:

ועתה נבאר, איך אות ה' דאלהים, נעשית חלב כנזכר. והנה נודע, כי החלב הנמשך לדד ימין, הוא יותר ממותק בסוד החסד, מחלב הנמשך לדד שמאל. ואם כן ב' בחינות חלב, צריכות להמצא באות ה' הנזכר. וזה עניינם, הנה ב' בחי' יש באות ה', אחד בסוד מלוי, ואחד בסוד ציור. בחי' המלוי הוא, כי ג' מיני מלוים יש בה, וסימנם יה"א, ר"ל, יודי"ן, ההי"ן, אלפי"ן. כזה, ה"י, ה"ה, ה"א. והם בגימטריא א"ל, ועם ג' בחינותיו, הרי ל"ד, וחשבון ה' עצמה בהיות פשוטה, הרי ל"ט, ועם כללות כולם, הרי מ', כמנין חלב. בחי' הציור היא, כי תוכל לצייר אות ה' פשוטה, בשתי ציורים, או ציור ד"ו, או ד"י, כי רגל הה"א יהא זעירא, בציור י'. וב' הציורים הנזכר הם בגימטריא כ"ד, ותחבר עמהם אותיות ג' מלוים שבה בלבד, הנז"ל שהם יה"א, והרי הכל בגימטריא חלב. ואלו הם ב' בחי' חלב שבאות ה' דאלהים, שהושמה באמצע ב' הדדים, הנקרא א"ל מ"י, ונמשכים לכאן ולכאן:

ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר וגו':

(מזולתו) הנה אותיות כלאם, הם אותיות מלאך. וכן אמרו בספר הזוהר בפרשת משפטים, כי ר"ת משה, הוא 'מלאך 'שר 'הפנים. וז"ס מה שנאמר במשה, (שמות ב' ו') והנה נער בוכה, וכתיב (משלי כ"ב ו') חנוך לנער ע"פ דרכו, וחנוך הוא מטטרו"ן שר הפנים כנודע. א"ש, והו"ל כאלו אמר, אדני משה הוא מלאך. (ע"כ מזולתו):

ורוח נסע מאת ה' ויגז שלוים:

כבר ביארנו למעלה בפסוק ורוח אלהים מרחפת, ענין רוח אלהים, ורוח ה', וע"ש. גם ענין הפסוק הזה נתבאר בפסוק (ישעי' ל"ח י"ב) דורי נסע ונגלה מני וגו' עיי"ש והענין הוא בקיצור, כי רוח הזה שנסע מאת ה', הם בחי' ה' חסדים, הנקרא רוח. כי הגבורות נקרא נפש. והנה כל הנשמות והרוחין של בני אדם, הם באים מאלו החסדים כנודע, וזהו ורוח נסע. ואמנם נסיעות אלו החסדים הם שלשה, ונרמזו בג' אותיות נס"ע, וע"ש:

סימן י"ב:

ותדבר מרים ואהרן במשה על וגו':

אמר לי מורי ז"ל, כי שמע מחכם אחד גדול שבדורו, ושמו הר"ר קלונימוס ז"ל, ענין זה שנאמר עתה, והוא, כי הנה מצאנו ראינו, כי יעקב אבינו ע"ה, נקבר גופו ועצמותיו בארץ ישראל. ויוסף, נקברו עצמותיו, ולא גופו. ומשה, לא גופו, ולא עצמותיו. והסיבה הוא, כי ארץ ישראל היא כנגד אשת חיל יראת ה', ולפי שיעקב לא נשא את תמנע אחות לוטן, כמ"ש חז"ל לכן זכה, שיקבר בא"י גופו ועצמותיו. ויוסף לפי שחטא במחשבה, ויצאו טיפי הזרע מבין צפרניו, אבל לא השלים המעשה הרע ההוא, לזרקם באשה זרה ההיא, לכן נקברו עצמותיו, ולא גופו. ומשה שהלך לארץ כוש, וישב שם מ' שנה, ולקח בקדושין את אשת המלך הכושית, כבעל עם אשתו, כנזכר בספר דברי הימים של משה, אעפ"י שלא קרב אליה, לכן לא נקבר בארץ ישראל, לא גופו ולא עצמותיו. ע"כ דברי החכם הנזכר ע"ה:

ומורי ז"ל הוסיף על דבריו, מה שנאמר עתה, והוא, כי הנה למעלה אמר, כי אלדד ומידד מתנבאים במחנה, וארז"ל שהיו מתנבאים, שימות משה, ויהושע יכניס ישראל לארץ כנען, ואז ותדבר מרים ואהרן בענין זה של משה, והיו נושאים ונותנים וחוקרים, לדעת סיבת מיתת משה, קודם שיכנס לארץ, כי עדיין לא נתברר להם טעמו של דבר היה בחטא הסלע, כי זה המעשה היה אחר מיתת מרים בפרשת חוקת, ואז עלתה הסכמתם, כי טעמו של דבר היה, לפי כי אשה כושית לקח בלקיחה גמורה כאשתו לכל דבר, ולכן לא נכנס לארץ, כנז"ל בשם החכם הנז"ל:

ועתה רצו לדחות סברא אחרת, שהיינו יכולים לומר, והוא מ"ש בספר הזוהר כי ארץ כנען היא סיהרא, ולכן יהושע שנאמר עליו פני יהושע כפני לבנה, נכנס אליה. אבל משה שפניו כפני חמה, העליונה מן הסיהרא, לא נכנס אליה. ונמצא כי שבח הוא לו ולא גרעון ח"ו מניעת כניסתו. ודחו סברא זו, ויאמרו הרק אך במשה דבר ה', הלא גם בנו דבר, ואנחנו שוים אליו בענין נבואה, וא"כ למה אנחנו נכנסים, והוא אינו נכנס. אלא ודאי שאינו טעם לשבח, אלא טעם לגנאי, כי אשה כושית לקח כנזכר, והם לא ידעו כי גם הם לא יכנסו לארץ. אז הודיעם הקב"ה, שהטעם הוא לשבח, כנזכר בדברי ספר הזוהר. ומה שאמרתם הלא גם בנו דבר, אינו כן, כי הרי אם יהיה נביאכם וגו', לא כן עבדי משה, והוא לבדו פני חמה, ולכן לא נכנס לארץ, הנקרא סיהרא קדישא. וכמו שדרשו בספר הזוהר, על פסוק היש בה עץ אם אין וכו'. ר"ל, אם יש בה עץ חיים, שהוא ת"ת הנקרא חמה, אכנס לתוכה, ואם לאו לא אכנס:

אמר שמואל, הדרוש הנזכר, מצאתיו כתוב פעם ב' בכתיבת מורי זלה"ה, והכל עולה לסגנון אחד. האמנם כדי שלא לזלל ח"ו במה שחבר וכתב פעמיים, אחזור ואעתיקנו לפניך פה, וז"ל, ותדבר מרים ואהרן במשה. כבר הודעתיך, כי יעקב שבאה אליו תמנע אחות לוטן להנשא לו, ולא רצה, זכה ונקבר גופו ועצמותיו בא"י:

הגהה א"ש, ק"ל, מ"ש חז"ל כי בשביל שלא רצה יעקב לישא את תמנע, הלכה ונעשית פלגש לאליפז בן עשו, ויצא ממנו עמלק המצר לישראל לעולם, בעון שלא גייר אותה. וכאן משמע שאדרבא נחשב לו לזכות גדול וצ"ע. ואפשר לומר, שיותר טוב היה אם היה נושא אותה יעקב, שהיה מסיר מעל בניו רצועה רעה של עמלק, אעפ"י שלא יקבר בא"י, ומה בכך, הרי מרע"ה נקבר במדבר, כדי להביא עמו מתי מדבר, כמש"ה ויתא ראשי עם כנלע"ד:

ויוסף שלא שכב עם אשת פוטיפר אדוניו, אמנם עכ"ז יצאו ממנו י' טיפות זרע, לכן גופו לא נקבר בא"י, אלא עצמותיו בלבד. ומשה שנשא אשה כושית, אלמנתו של מלך הכושי, ככתוב בדברי הימים של משה, לא נקבר בא"י לא גופו ולא עצמותיו. ואמנם בספר הזוהר אמרו טעם אחר לשבח על משה, למה לא נקבר בארץ. ואמרו, מפני שא"י היא סיהרא עילאה, ולכן יהושע שהוא פני לבנה, נכנס בה. אבל משה שפניו פני חמה, יותר עליונה, לא נכנס בה, כי אין הלבנה מאירה, בעוד שהשמש קיים:

וזה עתה טעם אלו הפסוקים, כי הנה הויכוח שדברו מרים ואהרן על משה היה, על מש"ל אלדד ומידד מתנבאים במחנה, שמשה מת ויהושע מכניס לישראל בארץ. ואמרו עתה מרים ואהרן, הנה סיבת ענשו היה על אודות האשה הכושית אשר לקח, כנזכר. כ"א הטעם הוא לשבח, על שפניו פני חמה, והיתה נבואתו מן השמש העליון, שהוא שם ההוי"ה, הלא גם בנו דבר. והנה עדיין הם לא ידעו, כי גם הם לא יכנסו לארץ. אז השיבם השי"ת, הודיע כי הטעם הוא לשבח, ולא לגנאי. ומה שאמרתם אלי הלא גם בנו דבר, דעו כי הפרש גדול ביניכם לבינו, כי אם יהיה נביאכם ה', עכ"ז במראה ובחלום אתודע לו, אבל לא כן עבדי משה, כי הוא מתנבא באספקלריא המאירה, ואתם בשאינה מאירה, א"כ אינכם כמוהו. (ע"כ מזולתו):